

<https://nus.org.ua/news/za-2022-2023-rik-kilkist-shkil-de-vyvchayut-rosijsku-kardynalno-skorotylasya-zvit-movnogo-ombudsmena/>.

7. Мови національних меншин в Україні. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3408253-movi-v-ukraini.html>.

Ксюк Катерина Миколаївна,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 2 Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник:
старший викладач кафедри правничої
лінгвістики Національної академії
внутрішніх справ **Проценко Г. П.**

СУЧАСНА МОВНА СИТУАЦІЯ НА ЛУГАНЩИНІ ТА ДОНЕЧЧИНІ

Функціонування української мови залежить від стану мовної політики в державі, освіті, від культурних традицій народу і, як зараз, воєнного стану в країні, окупації певної території. Мовна політика є частиною національної політики, органічним складником певного політичного спрямування держави, і дослідження мовної ситуації є важливим складником її формування та реалізації.

Мовна ситуація, яка склалася в Україні, зумовлена неоднорідністю українського мовного простору як за територією поширення, так і за сферами застосування, що призводить до порушення мовно-культурної єдності, випадків непорозуміння, дає підґрунтя для спекуляцій щодо мовної теми. Зокрема, мовне питання використовується і державою-агресором у риторичі щодо мотивів її збройної агресії у Донецькій і Луганській областях та тимчасової окупації територій Автономної Республіки Крим і м. Севастополя [2].

Мовна ситуація на Луганщині та Донеччині є складною і багатогранною, вона сформувалася під впливом історичних, соціальних, політичних та економічних чинників. Донбас (Донецька та Луганська області) завжди був регіоном, де перепліталися різні культури і мови, і це значно вплинуло і на сучасну мовну картину.

Варто розглянути історичний контекст. Розвиток української мови на Донбасі відбувався переважно в

несприятливих умовах. До кінця XVIII століття ці території були мало заселені, але в XIX столітті, із розвитком промисловості, регіон став місцем масової міграції. Багато робітників прибували з різних регіонів російської імперії, що, відповідно, сприяло поширенню російської мови на Донбасі. Після Жовтневої революції та у радянський період політика русифікації була сильною, особливо в промислових регіонах. У мовній царині російська імперія весь час вела запеклу боротьбу проти української ідентичності.

Агресивна антиукраїнська політика, яка реалізувалася на території сучасної України протягом століть, а в XX столітті за посередництва комуністичного режиму сягнула свого апогею, не могла не вплинути на мовну ситуацію та вживання української мови. Так, під час перепису населення 1939 року 88 відсотків українців називали рідною мовою українську, а у 1979 році таких було лише 66 відсотків. Останній перепис населення, який відбувся вже у незалежній Україні у 2001 році, показав, що 68 відсотків населення України вважають рідною українську мову, а 30 відсотків – російську [3].

За часів Радянського Союзу російська мова набула поширення у багатьох сферах життя нашої країни. Вона використовувалася в освіті, на підприємствах, в органах влади та у публічному просторі. Хоча українська мова мала статус державної, вона часто відходила на другий план на Луганщині та Донеччині, особливо у міських районах. У результаті на момент здобуття Україною незалежності в 1991 році більшість міського населення Донбасу спілкувалася переважно російською мовою, тоді як українська залишалася поширеною лише серед сільських жителів цього регіону.

Це призвело до того, що українська мова була практично витіснена з мовно-інформаційного простору міст, засобів масової інформації, сфери обслуговування, асоціювалася з неprestижністю та безперспективністю, що активно використовувалося для штучного поділу українського суспільства [3].

Після розпаду колишнього СРСР в Україні активно відбувалася українізація, проте в Донецькій і Луганській областях цей процес був повільний через сильні проросійські настрої серед частини населення та місцевих еліт. У школах вивчалася українська мова, але в багатьох випадках вона не стала мовою повсякденного спілкування. Російська мова залишалася домінуючою в міському середовищі та на рівні офіційного спілкування.

Після 2014 року ситуація на Луганщині та Донеччині значно змінилася через збройний конфлікт на сході України та створення самопроголошених «ДНР» та «ЛНР». Ці території, які де-факто не контролюються українською владою, ще більше інтегрувалися до російського мовного і культурного простору. У «ДНР» та «ЛНР» російська мова стала офіційною, і всі освітні, адміністративні та медіа-процеси ведуться переважно російською.

Для того, щоб мовна політика в цих та інших регіонах спрямовувалася на підтримку позицій російської мови, росія докладає значних зусиль, оскільки вважає Україну зоною своїх національних інтересів. Загалом політика русифікації була досить підступною з огляду на штучне розмежування інтересів українськомовного та російськомовного населення.

Українська мова в Україні проголошена державною, та проросійські сили в Україні роблять все, щоб не дати їй зміцнитися в усіх регіонах країни. Особливо мовним питанням вони спекулюють під час президентських і парламентських виборчих перегонів, тобто під час боротьби за владу. Це одна з головних причин проявів мовного сепаратизму, сутністю якого є фактично намагання еліт певної території нав'язати другу державну мову – російську [2].

І хоча на підконтрольних Україні територіях відбуваються більш активні процеси українізації, а державна мова стрімко просувається в освітній системі, медіа, культурі та державних інституціях, на жаль, у приватному спілкуванні російська мова залишається досить поширеною, особливо серед старшого покоління.

Також слушно зазначити, що на Донбасі спостерігається феномен так званого суржику – змішаної форми української та російської мов, який виникає через багатомовне переплетення мовних традицій й особливості двомовного середовища. Суржик часто використовують у побуті, особливо в сільських районах або малих містах, де вплив української і російської мов співіснує.

З 2019 року в Україні, з прийняттям Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», почала діяти нова мовна політика, яка посилює позиції української мови як єдиної державної. Ця політика спрямована на підтримку українізації всіх сфер життя, передусім у ЗМІ, освіті та публічній сфері. Однак у Донецькій і Луганській областях, з огляду на їхню близькість до росії та історичні

зв'язки з російськомовною культурою, цей процес зустрічає певний опір.

У сучасній Луганщині та Донеччині можна виділити такі мовні реалії: міські території – російська мова домінує, хоча українська поступово завойовує більше місця в офіційних установах і освіті; сільські території – українська мова більш поширена, але російська також використовується; конфліктні зони – на окупованих територіях «ДНР» та «ЛНР» практично у всіх сферах життя вживається російська мова.

Таким чином, мовна ситуація на Луганщині та Донеччині залишається динамічною і значною мірою залежить від політичних обставин та культурної ідентичності мешканців регіону.

Найголовнішими проблемами у мовній ситуації, які потребуватимуть вирішення після деокупації Луганщини та Донеччини, є, зокрема, такі: відсутність у частини населення самоідентифікації з Україною; відсутність цілісного українського мовно-культурного простору, що пов'язано, зокрема, з неналежним інституційним, фінансовим та кадровим забезпеченням реалізації державної мовної політики до окупації відповідної території; домінування російськомовного культурного продукту; збереження у свідомості значної частки населення негативних стереотипів щодо статусу і місця української мови в суспільному, культурному житті; штучна заполітизованість та емоційна переважаність питання функціонування української мови, внаслідок чого мова і до окупації цих територій використовувалася як інструмент політичної боротьби та була предметом маніпуляцій; втрата мовної ідентичності населення під час переїзду у великі міста і асиміляція їх у російськомовному середовищі; низький рівень володіння державною мовою цієї частини українського населення, що не дозволяло їм належно реалізовувати свої права та інтегруватися в українське суспільство. Перелік наведених проблем перегукується з тими, які зазначені в Стратегії популяризації української мови до 2030 року [3].

Отже, лише дієві ідеологічні постулати та практичні заходи дозволять подолати зазначені проблеми Донбасу, особливо після деокупації захоплених ворогом територій цього регіону. І в цьому доцільно виокремити одне з головних завдань – проводити активне інформаційне вмотивування тези про те, що в українському суспільстві немає розколу на ґрунті мови, що це «успішно нав'язаний росією міф, оскільки росіяни б'ють по

найвразливішій нашій точці – почуттю єдності», для розколу його з середини, а не лише ззовні, як зазначав Валерій Пекар (авторська колонка).

Утвердження української мови на всій території України в усіх сферах суспільного життя забезпечить єднання українського суспільства та зміцнення його української ідентичності [3] і, відповідно, є гарантією національної безпеки і суверенітету України, оскільки лише держава з чіткою національною та мовною ідентичністю має широкі можливості презентації власної волі у сучасному світі [2].

Список використаних джерел

1. Українська мова: Енциклопедія. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2000. С. 61.

2. Мова і єдність нації: державна мовна політика – історія, стан, досвід. 2022. 52 с. URL: <https://pgasa.dp.ua/wp-content/uploads/2022/04/mova-yednist-natsiyi-4.04.22.pdf>.

3. Стратегія популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 липня 2019 р. № 596-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/596-2019-%D1%80#Text>

Лозниця Вікторія Дмитрівна,

здобувач ступеня вищої освіти магістра навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

професор кафедри, заступник директора Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор **Дідич Т. О.**

ЕЛЕКТРОННЕ СУДОЧИНСТВО ТА УКРАЇНСЬКА МОВА

Впровадження цифрових технологій у судову систему України та питання використання української мови в електронному документообігу наразі залишаються важливими аспектами сучасної правової реформи держави насамперед через те, що ці процеси не лише спрощують доступ до правосуддя, але й покращують ефективність роботи судових установ. Однак, таке впровадження пов'язане з низкою як переваг, так і недоліків, які потребують всебічного аналізу та дослідження.